

Inverkan av föräldrastrategier och föräldrabarnrelation på tonåringens Interneterfarenheter

Sabina Kapetanovic

**Psykologi 91- 120 hp, Uppsats 15 hp
Institutionen för individ och samhälle/Högskolan Väst
Vår/Höstterminen 2010**

Inverkan av föräldrastrategier och föräldrabarnrelation på tonåringens Interneterfarenheter

Sammanfattning

Teorier kring utsatthet och risktagande i traditionella vardagsmiljöer visar på ett samband mellan föräldrastrategier, föräldrabarnrelationen och tonåringens utsatthet på nätet. I den aktuella studien är Internet som vardagsmiljö i fokus. Negativa Interneterfarenheter ses som en konsekvens av risktagande. Syftet var att undersöka hur sambandet mellan föräldrastrategier tillsammans med föräldrabarnrelationen och tonåringens negativa Interneterfarenheter såg ut. De negativa Interneterfarenheterna delades upp i tre kategorier: 1) *Tvivelaktigt material*, 2) *Upprörande material* samt 3) *Erfarenhet av hot*. Regressionsanalysen visade att föräldrabarnrelation har samband med alla negativa Interneterfarenheter. Vidare visade resultatet att föräldrarnas insyn, disclosure, regler, säker användning och solicitation också hade samband med de negativa Interneterfarenheterna. Föräldrastrategier som inte var signifikanta var kontroll och sällskap vid Internetanvändning.

The effect of parental strategies and parent-child relationship on the teenager's experiences on the Internet

Abstract

Theories about exposure and risk-taking in an everyday environment show a connection between parental strategies, parent-child relationship and exposure on the Internet. In the present study, the Internet is presented as an everyday activity. Negative exposure is seen as an outcome of risk-taking. The purpose of the study was to examine in what way parental strategies together with the parent-child relationship were related to the teenagers' negative experiences on the Internet, which consisted of three categories: 1) Exposure to pornographic sites, 2) Exposure to upsetting and violent material, 3) Digital bullying. The regression analysis showed that the parent-child relationship was linked to all negative experiences. Parental knowledge, disclosure, rules, safe usage of the Internet and solicitation were also linked to negative experiences on the Internet. Parental strategies that were not significant were parental control and shared web activities.

Undersökningar pekar på barn och ungdomars vardag i västvärlden till stor del är knuten till användningen av Internet (MAN, 2001). Internets värld är mångsidig och stor, vilket innebär att ytterst betydelsefullt material kan hittas där, liksom material av tvivelaktigt innehåll. Samtidigt som det globala kommunikationsspektra är stor, finns det en risk för utsatthet för upprörande material eller hot. Forskningen visar att det finns en oro hos föräldrar och andra vuxna för barn och ungdomars utsatthet på nätet (Wolak, Mitchell & Finkelhor, 2007). Barn och ungdomar använder sig av Internet framför allt för att kommunicera, söka information, ladda ner musik eller spel samt för att få hjälp med skolarbeten, men också för att surfa och spela online dataspel (Skolverket, 2000). Det kommunikativa surfandet genomförs framför allt via e-mail, IM (*Instant Messaging* - kommunikationsprogram) eller genom att chatta (MAN, 2001; Cho & Cheon, 2006; Medierådet, 2008).

Studier har visat att barn och ungdomar kan komma i kontakt med sidor av tvivelaktigt innehåll eller kan bli utsatta för mobbning och hot på nätet (Fleming & Rickwood, 2001) vilket tyder på att de kan behöva stöd och vägledning från vuxna, framför allt från föräldrarna. Teorier kring föräldrars inverkan på tonåringars Internetanvändning är begränsade eftersom undersökningar i många fall inte är baserade på föräldrabarnpar från samma familjer. Föräldrabarnrelationen tas sällan i beaktande då föräldrastrategier diskuteras. Den aktuella studien grundar sin undersökning på föräldrabarnpar från samma familj. Studien förväntas ge kunskap om föräldrabarnrelationens inverkan på utsatthet på nätet. Dessutom förväntas studien bidra med kunskap i vilken mån teorier om föräldrastrategier för ökad insyn, är applicerbara på en ny vardagsarena som Internet.

Internets öppenhet samt överflöd av all typ av information gör att användaren med eller utan avsikt kan komma in på sidor som är av tvivelaktig karaktär. Sådana sidor kan vara sidor som visar pornografi, våld, hat med mera. Att barn stöter på sådana sidor kan utgöra risker för den psykologiska och sociala utvecklingen. Aggression, rädsla, isolering och antisocialt beteende är några eventuella negativa följder som kontakt med tvivelaktiga sidor på nätet kan medföra (Fleming & Rickwood, 2001).

Två av tio ungdomar uppger att de utan eller med mening gått in på sidor som kan vara upprörande för dem (MAN, 2001). Detta kan vara sidor innehållande till exempel pornografiskt, hatfullt eller våldsamt material. Barns kontakt med pornografiska sidor på nätet ökar med åldern och många kommer i kontakt med pornografiska sidor av misstag (MAN, 2001, 2005; Öhman, 2007). Sådant sker oftast genom webben, där sidorna eventuellt ploppar upp på skärmen eller genom att personen skriver i fel adress. Det är dock också vanligt att pornografiska sidor kommer via andra tjänster på nätet, så som chat och MSN (Skolverket,

2000; MAN, 2001). Det är framför allt pojkar som såväl avsiktligt som oavsiktligt kommer i kontakt med pornografiskt material (MAN, 2001, Cho & Cheon, 2006; Peter & Valkenburg, 2006). Andra upprörande sidor kan vara de av hatfull karaktär. De uttrycker hets mot folkgrupp eller utpekade individer, vilket ofta är fallet på högerextremistiska webbplatser. Rassistiska symboler, som exempelvis hakkors, samt andra uttrycksmedel för hat mot folkgrupp eller individ förekommer på webbplatser av hatfull karaktär (Skolverket, 2000). Mer än fyra av tio ungdomar rapporterar att de besökt sidor med våldsamt innehåll (MAN, 2001). Vårdskildringar skiljer sig mellan stillbilder och rörliga bilder. När det gäller spridningen av stillbilder är skildringar av sexuellt våld och tvång olagliga. När det kommer till spridningen av rörliga bilder är även skildringar av icke-sexuellt våld mot djur och människor olagliga (Skolverket, 2000).

Undersökningar visar att digital mobbning och hot, det vill säga mobbning och hot via Internet, förekommer bland barn och ungdomar. De som mobbar i traditionella vardagsmiljöer, som till exempel i skolan eller skolvägen, har en benägenhet att även ägna sig åt mobbning på nätet. Samtidigt blir de som är mobbade i traditionella vardagsmiljöer även mobbade på nätet (Li, 2006; Näslundh, 2006; Medierådet, 2008). Även olika typer av trakasserier på nätet kan förekomma. Till dessa hör bland annat sexuella trakasserier, personattacker samt visuell pornografi (Li, 2006; Näslundh, 2006). Vissa studier visar att det framför allt är flickor som blir utsatta för digital mobbning och att det oftast är pojkar som agerar som mobbare (Näslundh, 2006; Medierådet, 2008). Annan forskning pekar dock på att pojkar drabbas av mobbning i större utsträckning än flickor, medan flickor blir mer sexuellt trakasserade än pojkar (Pernemalm & Lindgren, 2009).

För att minska riskerna för utsatthet på nätet, kan föräldrar sätta upp regler för tonåringens användning av Internet. Bland annat kan det vara att inte besöka vissa sidor, lämna ut sin personliga information eller att träffa personer utanför Internet, som de initialt lärt känna via nätet. Regler har viss effekt på yngre barn, i åldrar 9 till 12, medan dess effekt inte är lika stor för tonåringar (MAN, 2005). När det gäller skillnaderna mellan könen, är det påvisat att föräldrarna har hårdare regler för tjejer då de oroas mer för deras välbefinnande (MAN, 2005; Wang, Bianchi & Raley, 2005).

För att föräldrarnas kontroll över barnens Internetanvändande ska stärkas, händer det att föräldrar kontrollerar vilka sidor barnet har besökt genom att titta i historikfliken eller går in på sidor som är märkta som favoriter (Liau, Khoo & Ang, 2008). Ett annat sätt som gör att föräldrarna har mer insyn över barnens utsatthet på nätet är att använda Internet tillsammans med sitt barn. På det sättet har föräldern tillsyn över vilka sidor som

besöks och eventuella pop-ups eller reklam. Samtidigt kan barnet ställa frågor och diskutera med föräldern medan Internet används. Effekten av sällskap vid användning av Internet är kontroversiellt. Vissa studier pekar på att det kan leda till mindre utsatthet på nätet (MAN, 2001, 2005; Wang, Bianchi & Raley, 2005; Cho & Cheon, 2006). Annan forskning visar dock att sällskap vid användning av Internet inte ger några märkbara resultat gällande utsatthet för tvivelaktigt innehåll eller hot (Livingstone & Helsper, 2008).

För att undvika eller minska tonåringens kontakt med tvivelaktigt material på Internet, är det av stor vikt att föräldrar eller andra signifikanta vuxna diskuterar säkerheten på nätet (Fleming, Greentree, Elias & Morrison, 2006). Undersökningar visar att det är fler yngre barn än ungdomar som har fått information om säkerhet på nätet. Det är fler flickor än pojkar som uppger att de diskuterat säkerhet på nätet med någon vuxen. Om föräldrarna inte diskuterat säkerhet på nätet löper barnen större risk att råka komma in på sidor som kan vara fränstötande för dem (MAN, 2005; Fleming et al, 2006). Om tonåringen råkar komma in på anstötliga sidor eller blir utsatt för mobbning på nätet väljer han oftast att berätta det för vänner. Att berätta om kränkningen eller utsattheten för föräldern händer mer sällan (MAN, 2001; Näslundh, 2006).

Undersökningar om föräldraskap i traditionella vardagsmiljöer visar dock att föräldrarnas insyn i barnens aktiviteter leder till lägre utsatthet för riskfyllt beteende hos tonåringen (Jacobson & Crockett, 2000; Stattin & Kerr, 2000; Mounts, 2001; Fletcher, Steinberg & Williams-Weeler, 2004; Laird, Pettit, Bates & Dodge, 2003). Föräldrarnas insyn i tonåringens vardag anses vara avgörande för föräldrarnas möjlighet till att stötta och vägleda tonåringen. Om föräldrarna vet vad barnet gör, samt känner till hans eller hennes aktiviteter leder det till att föräldern direkt eller indirekt kan påverka om, eller i hur hög grad barnet blir utsatt för riskfyllda situationer. Inom ramen av riskfyllda situationer i vardagen, räknas bland annat antisocialt beteende, rökning, alkoholkonsumtion, tidig sexuell aktivitet med mera (Flannery, Williams & Vazsonyi, 1999; Laird et al, 2003). Traditionellt är kontroll över barnets aktiviteter och kompisar ett sätt till att få insyn över barnets aktiviteter. Föräldern förväntar sig kunna skydda barnet från eventuella problem och riskfyllt beteende genom att ha kontroll över sitt barn (Stattin & Kerr, 2000; Liao, 2008). Fletcher, Steinberg och Williams-Weeler (2004) påvisar i sin studie att kontroll leder till bättre insyn hos föräldrarna vilket i sin tur leder till lägre risktagande på både kortsiktig och långsiktig nivå. De menar att om föräldern övervakar barnets aktiviteter och har en konstant insyn om vad han gör, kan detta leda till att barnet inte blir utsatt för riskfyllda situationer.

Även *parental solicitation*, vilket innefattar föräldrarnas aktiva insats för att få insyn i barnens aktiviteter, är ett traditionellt sätt till att få insyn. Detta kan ske genom att föräldrarna frågar barnen om deras aktiviteter, vet deras rutiner eller att de får reda på informationen indirekt, exempelvis genom kompisar, lärare etcetera (Stattin & Kerr, 2000; Waizenhofer, Buchanan & Jackson-Newsom 2004). Waizenhofer et al (2004) skiljer mellan passiva och aktiva tillvägagångssätt till föräldrarnas insyn om barnets aktiviteter. Den passiva är när föräldrarna vet barnens rutiner eller får reda på informationen från andra utan att fråga barnet. Den aktiva metoden är att fråga ut barnet samt andra som barnet är i kontakt med, eller att vara aktiv själv i samband med barnens aktiviteter. Detta kan exempelvis vara att köra dem till träningen eller ta kontakt med föräldrar till barnens kompisar.

Stattin och Kerr (2000) har genom sin forskning, pekat på vikten av barns frivilliga berättande om sin vardag för föräldrarnas möjlighet att skaffa sig insyn över barnens vardag. De argumenterar i sina studier att kommunikationen mellan föräldrar och barn är viktigt för föräldrarnas insyn i barnens liv såväl som för inverkan på deras beteende. Deras studie pekar på att själva vetskapen om barnens aktiviteter är funktionell eftersom det leder till att barnen mer sällan blir involverade i riskfyllda situationer. Samtidigt är föräldrarnas insyn avhängig av barnens tillit och vilja att berätta, då barnets frivilliga berättande leder till öppen kommunikation och diskussion. Termen *disclosure* används för att beskriva barnets frivilliga berättande om egna aktiviteter (Stattin & Kerr, 2000, 2003). De menar att föräldrar kan få insyn genom kontroll och *solicitation*, men att det huvudsakligen är *disclosure* som är källan till föräldrarnas vetskap om barnets aktiviteter. Waizenhofer et al (2004) motsätter sig Stattin & Kerr (2000, 2003) resultat och menar att barnens vilja att berätta inte är signifikant när andra aktiva och passiva föräldrametoder tas i beaktning

Medan vissa forskare menar att föräldrars insyn är avgörande för att föräldrarna på något sätt ska kunna motverka ett risktagande, visar andra att föräldrastategier kan ha en direkt inverkan på tonåringens risktagande utan att föräldrarna har någon insyn (Stattin & Kerr, 2000; Fletcher et al, 2004; Keisers, Frijns, Branje & Meeus, 2009). Fletcher, Steinberg och Williams-Weelers (2004) modell visar att föräldrakontroll kan ha en direkt effekt på förekomsten av risktagande hos barnet utan att föräldrarna nödvändigtvis måste ha insyn i barnets aktiviteter. De menar att hög kontroll över barnens aktiviteter leder till lägre risktagande eller att det riskfyllda beteendet hos barnet minskar. Stattin och Kerr (2000) motsätter sig Fletcher et als (2004) resultat och visar att kontrollstrategier inte minskar utsattheten för riskfyllda situationer på grund av föräldrarnas aktiva engagemang. I deras studie visar de att barn berättar om sina aktiviteter även när föräldrarna använder sig av

kontrollstrategier och att det i själva verket är *disclosure* som leder till mindre riskfyllt beteende och inte kontrollstrategin i sig. De visar att barn som frivilligt berättar om sina aktiviteter, medvetet eller omedvetet kan avstå från att ta del i riskfyllda situationer, utan att föräldrarna måste ha kunskap om aktiviteterna.

I samband med insyn över barnets aktiviteter diskuteras även föräldrabarnrelationen. Forskare menar att en bra relation mellan föräldrar och barn gör att föräldrarna lättare får insyn i barnens aktiviteter, eftersom barnet då lättare accepterar reglerna som har satts upp (Kerns, Aspelmeier, Getzler & Grabill, 2001; Guilamo-Ramos et al, 2007). Samtidigt pekar forskningen på att det är av stor vikt att regler och bestämmelser diskuteras i familjen för att de ska ha en effekt på eventuella risktaganden. I välfungerande familjer har kontroll utan diskussion ingen eller en motsatt verkan eftersom barnet kan känna att hans privatliv blir inskränkt. I familjer där föräldrabarnrelationen inte fungerar finns det en risk för barnet att ingå i problemfyllda situationer på grund av att kommunikationen mellan föräldrar och barn samt stöd från föräldrar är bristande (Keijsers et al, 2009). Om barnet dock känner tillit för föräldern blir kommunikationen dem emellan mer öppen vilket i sin tur leder till att tillsynen av barnens aktiviteter blir enklare. Detta, i sin tur, leder till minskad risk för problemfyllt beteende hos barnet. Förståelse och stöd från föräldrarna gör att barnen själva vill berätta vad de har gjort eller ska göra (Kerns et al, 2001; Persson, Stattin & Kerr, 2004; Shek, 2006).

Teorier kring utsatthet och risktagande berör framför allt traditionella vardagsarenor och inte nya, såsom Internet. Den aktuella studiens syfte är att undersöka sambandet mellan ungdomarnas negativa Interneterfarenheter och föräldrastrategier samt föräldrabarnrelationen. Negativa Interneterfarenheter ses med andra ord som ett utfall av risktagande och kommer att delas upp i tre kategorier. 1) *Tvivelaktigt material*, vilket innefattar pornografi, 2) *Upprörande material*, vilket inbegriper sidor med hatfullt och/eller våldsamt innehåll, 3) *Erfarenhet av hot*, vilket innefattar digital mobbning. De frågeställningarna som behandlas i studien är:

1. Hur ser sambandet ut mellan kontakt med tvivelaktigt material och föräldrastrategier samt föräldrabarnrelationen?
2. Hur ser sambandet ut mellan kontakt med upprörande material och föräldrastrategier samt föräldrabarnrelationen?
3. Hur ser sambandet ut mellan erfarenheter av hot och mobbning och föräldrastrategier samt föräldrabarnrelationen?

De engelska termerna *disclosure*, ungdomarnas vilja att själva berätta och *solicitation*, föräldrars aktiva engagemang, kommer att användas i den aktuella studien, eftersom motsvarande begrepp inte finns i det svenska språket.

Metod

Urval

Studien genomfördes med hjälp av enkäter där deltagarna var tonåringar och deras föräldrar från en mindre stad i Västsverige. 537 tonåringar, varav 242 var flickor och 295 var pojkar ingick i studien. Tonåringarna gick i sjunde (186), åttonde (169) och nionde (182) klass och var i sin tur 13, 14 och 15 år gamla ($M=14$, $SD=.87$). I studien medverkade 491 mödrar och 307 fäder. För 263 av tonåringarna, samlades data in såväl från mödrar som från fäder. För de återstående 274 tonåringarna, utgjordes föräldramaterial av data från antingen mamman eller pappan. Mödrarna i undersökningen, var mellan 29 och 59 år gamla ($M=43.05$, $SD=4.84$) medan papporna var mellan 33 och 64 år gamla ($M=45.64$, $SD=5.47$).

Procedur

Under hösten 2007 kontaktade undersökningsledaren skolan där tonåringarna gick och efter att rektorn informerats och gett sitt godkännande för studiens genomförande, kontaktades föräldrarna. Tonåringarna genomförde enkätundersökningen under skoltid, med en av försöksledarna eller en lärare på plats. Föräldrarnas tillstånd var nödvändigt för att tonåringarna kunde ta del av studien. Föräldrarna informerades om studiens syfte genom informationsutskick via post. I samma brevutskick fanns det också en förfrågan om föräldrarnas medverkan i studien med information om anonymitet och rättigheter att avböja, samt föräldraenkäter med svarskuvert. Enkäter som föräldrarna skickade kopplades ihop med tonåringens enkät. Detta ledde till att enkäter från föräldrabarnpar från samma familjer kunde användas vid senare analyser.

Mätinstrument

Både tonåringar och föräldrar som tog del i studien ombads svara på frågor om ålder och kön. I tonåringens enkät fanns det frågor rörande barnets aktiviteter på internet. Vidare i föräldrarnas enkät, fanns andra frågor om familjens bakgrund, så som nationalitet, sysselsättning och utbildningsnivå. Föräldrarnas enkäter användes dock endast för beskrivning av insynsvariabeln, vilket förklaras närmare nedan.

Hög validitet i studien kunde uppnås, eftersom frågorna var av relevans för syftet. Frågorna som anges nedan, kunde mäta det som söktes i frågeställningarna. Validiteten kunde dock påverkas av tendensen att ge socialt önskvärda (förskönande) svar som till exempel att vilja överdriva för att spela tuff – eller underdriva för eftersom man skäms för ett visst beteende. Även hög reliabilitet kunde nås eftersom frågorna var noggranna och tydiga. Interreliabilitetstesten visade att hög reliabilitet rådde mellan frågorna som summerats ihop, vilket visas i resultaten från Cronbach's alpha nedan.

Sällskap vid användning av Internet: Tonåringen svarade hur ofta han eller hon sitter själv, med en förälder och med ett syskon eller kompis. Svartalternativen rangordnades från 0 (aldrig) till 5 (alltid).

Säker användning av Internet: I denna del skattade tonåringen på en skala från 1 ("har aldrig hänt") till 5 ("väldigt ofta") om han eller hon utgett sig för att vara någon annan, lämnat ut personuppgifter, lagt ut bilder på sig själv, undvikit sajter, blockerat personer, undvikit chattprogram, chattat med okända personer med okända avsikter, chattat med någon okänd person som inte använder sig av webbkamera.

Tonåringens utsatthet på nätet: I denna del svarade tonåringar på frågor om han eller hon har stött på 1. sidor av tvivelaktigt innehåll så som pornografi och våldsamhet, 2. sajter som upprört, samt 3. råkat ut för mobbing eller hot via mail eller IM. Svartalternativen var rangordnade från 1 ("har aldrig hänt") till 5 ("väldigt ofta").

Föräldrarnas insyn i tonåringens kontakt med tvivelaktigt material och upplevelse av hot: För att beskriva föräldrarnas insyn, kalkylerades tre olika insynsmått för mödrar respektive fäder. Medelvärden till föräldrarnas rapporter om vad de tror om barnets erfarenheter på nätet, blev subtraherade från medelvärden till tonåringarnas självrapporter om kontakt med tvivelaktigt material och upplevelse av hot. Detta ledde till att det skapades tre avvikelsemått som visade på mödrars och fäders insyn i tonåringens kontakt med tvivelaktigt material samt upplevelse av hot. Ju närmare 0 måttavvikelsen kom, desto bättre insyn hade föräldern.

Föräldrastrategier i samband med tonåringens Internetanvändande: Här svarade tonåringar på frågor om vad deras respektive föräldrar, säger om barnets Internetanvändning. Variabeln delades upp i fyra kategorier: 1. *Solicitation*, som bestod av 6 frågor om mamman (Cronbach's alpha = .85) respektive pappan (Cronbach's alpha = .66), till exempel "Hur ofta har det hänt att din mamma frågat dig vad du använt internet till". 2. *Föräldrakontroll*, där det fanns 3 frågor om mamman (Cronbach's alpha = .77) respektive pappan (Cronbach's alpha = .81), till exempel "Hur ofta har det hänt under det senaste året att

din pappa krävt att få veta vilka sajter du besökt?”. 3. *Disclosure*, med 6 frågor om mamman (Cronbach’s alpha = .73) och pappan (Cronbach’s alpha = .72), exempelvis ”Hur ofta har det hänt under det senaste året att du berättat för din pappa vilka sajter du besökt?”. I dessa 3 kategorier skattades svaren från 1 (”har aldrig hänt”) till 5 (”väldigt ofta”). 4. *Regler*, med 5 svarsalternativ om mammans regler och pappans regler, exempelvis ”Jag får inte prata med främlingar”. Här kryssade tonåringen för de regler som gällde hos föräldern i fråga.

Föräldrabarnrelation: I denna del svarade tonåringar på frågor om hans eller hennes relation till mamman, respektive pappan. Svaren skattades från 1 (”stämmer inte alls”) till 5 (”stämmer bra”). Variabeln består av 8 frågor om mamman (Cronbach’s alpha = .90) och pappan (Cronbach’s alpha = .90), som till exempel ”Min pappa respekterar mina känslor”.

Resultat

Deskriptiv statistik visar att tonåringar framför allt använder Internet ensamma och minst i sällskap av förälder. När det gäller säker användning av Internet, visar statistiken att tonåringar har framför allt undvikit sajter samt blockerat personer. Tonåringar uppvisar att de har varit i kontakt med tvivelaktigt material, upprörande material samt har erfarenhet av hot, vilket visas i Tabell 1.

Tabell 1. Antal informanter, medelvärde, standardavvikelse samt minimum och maximum värden på tonåringens skattning av sällskap vid Internetanvändning, säker användning av Internet samt utsatthet på nätet.

Variabler	N	Mean	SD	Min-Max
Sällskap				
Förälder	512	.97	.92	0-5
Kompis/syskon	519	2.35	1.08	0-5
Ensam	530	3.63	1.09	0-5
Säker användning				
Utgett sig för att vara någon annan	527	1.37	.68	1-5
Lämnat ut personuppgifter (rev)	526	4.40	.83	1-5
Lagt ut bilder på sig själv (rev)	527	4.03	1.24	1-5
Undvikit sajter	512	3.18	1.50	1-5
Blockerat personer	525	3.13	1.32	1-5
Undvikit chatprogram	508	2.65	1.55	1-5
Chattat med okända personer (rev)	525	4.25	.99	1-5
Chattat med okänd utan webbkamera (rev)	518	4.18	1.16	1-5
Utsatthet				
Tvivelaktigt material	514	8.25	3.09	6-26
Upprörande material	523	2.50	.88	2-7
Erfarenhet av hot	529	3.49	1.20	3-15

Det gjordes t-test för att se om det förelåg skillnader mellan mödrars och fäders insyn, föräldrastrategier samt relation till tonåringen. Resultatet av testet, vilket gjordes på signifikansnivån 5%, visar ingen signifikans i skillnad mellan mödrars och fäders insyn i tonåringens kontakt med tvivelaktigt och upprörande material, samt erfarenhet av hot. Resultatet visar att *solicitation* $t(443) = 2.314$, $p=.02$ används mer av mödrar ($M=11.59$, $SD=4.39$), än fäder ($M=11.11$, $SD=4.06$). *Disclosure* $t(420)=-4.481$, $p=.00$ används i högre utsträckning av mödrar ($M=14.36$, $SD=3.81$) än fäder ($M=13.65$, $SD=3.50$). Mödrar ($M=4.19$, $SD=2.04$) använder sig även mer av kontroll $t(449)=5.403$, $p=.00$ jämfört med fäder ($M=3.82$, $SD=1.62$). Mödrar ($M=1.32$, $SD=1.62$) använder sig av regler i större utsträckning $t(417)=4.24$, $p=.00$ än fäder ($M= 1.04$, $SD=1.45$). Även när det kommer till föräldrabarnrelation, visar resultatet att tonåringar har bättre relation $t(424)=4.567$, $p=.00$ med mödrar ($M=36.82$, $SD=4.69$), än med fäder ($M=35.75$, $SD=5.48$) vilket kan ses i Tabell 2.

Tabell 2. Antal informanter, medelvärde, standardavvikelse samt minimum och maximum värden om insyn, föräldrastrategier samt föräldrabarnrelation, fördelat på mödrar och fäder.

Variabler	Mödrar				Fäder			
	N	Mean	SD	Min-Max	N	Mean	SD	Min-Max
Insyn								
Tvivelaktigt material	455	.59	.54	-.33-3.00	283	.65	.51	.00-2.67
Upprörande material	470	1.62	.77	.00-5.00	293	1.60	.69	.00-4.00
Erfarenhet av hot	470	.43	.61	.00-4.00	295	.39	.54	-.67-2.67
Strategier								
Kontroll	507	4.19	2.04	3-15	470	3.82	1.62	3-15
Regler	463	1.32	1.62	0-10	483	1.04	1.45	0-10
Solicitation	508	11.59	4.39	6-28	464	11.11	4.06	6-28
Disclosure	490	14.36	3.81	6-30	447	13.65	3.50	6-26
Föräldrabarnrelation								
Relation	487	36.82	4.69	8-40	450	35.75	5.48	8-40

För sambandsanalys används främst korrelationsanalys, vilken visar sambandet mellan olika variabler. Den visar dock inte vilka variabler tillsammans har samband med den beroende variabeln och hur mycket av variansen de förklarar. Av denna orsak valdes stegvis multipel regressionsekvation för sambandsanalys för att kunna skapa en stark modell av variabler som kan förklara verkligheten. Den stegvisa metoden kontrollerar för att de variabler som finns i modellen fortfarande håller nödvändiga statistiska mått efter att andra variabler lagts in i modellen vilket försäkras om att modellen som skapades blev statistiskt korrekta.

Inledningsvis kontrollerades samtliga variabler, så att de höll måttet i fråga om fördelning och intern korrelation, för att därefter kunna ingå i den stegvisa multipla regressionen. Residualernas utseende och fördelning kontrollerades, samt multikollinearitet för datan som användes. Plotteddiagram och Cook's Distance visade att standardiserade residualer var jämt fördelade och att det med andra ord råde homoskedasticitet. VIF och Tolerance-analys visade att variablerna inte var högt internt korrelerade. Detta betydde att det inte fanns någon risk för multikollinearitet och att regressionsanalysen kunde utföras.

Regressionsekvationsresultat har delats in i tre olika sektioner där resultat för både mamman och pappan redovisas.

Kontakt med tvivelaktigt material: Modellen $F(5.321) = 12.82, p = .000$ blev signifikant för mödrar. Insyn ihop med barnets frivilliga berättande, föräldrabarnrelation, regler och moderns engagemang, förklarade 16.5 % av variansen, vilket kan ses i Tabell 3. Modellen, visade att ju mindre barnet frivilligt berättar och ju färre regler det är desto mer kontakt med tvivelaktigt material har tonåringen haft. Vidare visade modellen att ju sämre föräldrabarnrelationen och mammans insyn är, desto mer kontakt med tvivelaktigt material hos tonåringen. Ju mer mamman är engagerad desto mer kontakt med tvivelaktigt material hos tonåringen.

Fäders modell $F(2.216) = 6.93, p = .001$ blev signifikant. Föräldrabarnrelation ihop med säker Internetanvändning förklarade 6 % av variansen. Modellen visade att ju sämre säkerhet i barnets Internetanvändande samt sämre relation med fadern, desto mer kontakt med tvivelaktigt material på Internet hos tonåringen, vilket kan utläsas i Tabell 3.

Kontakt med upprörande material: Modellen $F(1.334) = 13.35, p = .000$ var signifikant för mödrar. Den förklarade 3.8 procent av variansen. Modellen visade att ju sämre föräldrabarnrelation är desto mer kontakt med upprörande material hos tonåringen, vilket kan märkas i Tabell 3.

Även fäders modell $F(1.222) = 9.71, p = .002$ var signifikant. Den förklarade 4.2 % av variansen. Likvärdig modellen för mödrar, visade fäders modell att ju sämre föräldrabarnrelationen är, desto mer kontakt med upprörande material hos tonåringen, vilket kan ses i Tabell 3.

Erfarenhet av hot: Mödrars modell $F(4.326) = 11.50, p = .000$ var signifikant. Föräldrabarnrelation ihop med regler, moderns insyn och engagemang förklarade 12.4 % av

variansen, vilket kan ses i Tabell 3. Modellen visade att ju färre regler, sämre föräldrabarnrelation och sämre insyn hos modern, ju mer har tonåringen erfarenhet av hot på Internet. Mer engagemang hos modern pekar på mer erfarenhet av hot hos tonåringen.

Fäders modell $F(2.221) = 11.91$, $p = .000$ visade sig också vara signifikant. Insyn ihop med föräldrabarnrelation förklarade 9.7% av variansen. Modellen visade att ju sämre föräldrabarnrelation och ju sämre insyn fadern hade, desto mer erfarenhet av hot har tonåringen haft, vilket kan utläsas i Tabell 3.

Tabell 3. Sammanfattning av en stegvis linjär regression som visar på sambanden mellan mödrars och fäders användning av föräldrastrategier och dess samband med tonåringens kontakt med tvivelaktigt och upprörande material samt erfarenhet av hot.

	Tvivelaktigt material		Upprörande material		Erfarenhet av hot	
	Mamma	Pappa	Mamma	Pappa	Mamma	Pappa
Sällskap	-.058	-.126	.000	.027	-.056	-.006
Insyn	.252***	.101	.038	-.097	.147**	.207**
Kontroll	.028	-.035	.021	-.066	-.084	.051
Regler	-.149**	-.116	-.057	-.105	-.123*	-.078
Disclosure	-.278***	-.098	.031	.119	-.014	.120
Solicitation	.164*	-.029	.054	.037	.190**	.035
Säkerhet	-.078	-.147*	-.020	.050	-.037	.001
Relation	-.167**	-.167*	-.196***	-.205**	-.252***	-.198**
R^2	.166	.060	.038	.042	.124	.097

Standardiserade betakoefficienter, signifikansvärden för varje oberoende variabel samt modellens R^2 värde är presenterade i tabellen.

$p < .05^*$

$p < .01^{**}$

$p < .001^{***}$

Diskussion

Syftet med studien var att undersöka sambandet mellan tonåringens negativa Interneterfarenheter och föräldrastrategier samt föräldrabarnrelationen. De negativa Interneterfarenheterna innefattar kontakt med tvivelaktigt och upprörande material samt

erfarenhet av hot och mobbning. Resultatet har visat att kontakt med tvivelaktigt material samt erfarenhet av hot har samband med både föräldrabarnrelation och föräldrastrategier. Samtidigt pekar resultaten på att tonåringens kontakt med upprörande material har samband endast med föräldrabarnrelation. Undersökningens resultat delades upp i tre delar där varje del presenterade resultat för både mödrar och fäder. Eftersom regressionsanalyserna utgjordes av sex modeller med olika signifikanta variabler kommer diskussionen fokuseras kring variablerna – ej modellerna. Dock kommer modellerna att kommenteras i samband med denna diskussion.

Föräldrarnas insyn visade sig vara av betydelse i två av modellerna, vilket var av vikt för både fäder och mödrar. Mödrars insyn i barnets aktiviteter på Internet är viktig när det kommer till kontakt med tvivelaktigt material samt erfarenhet av hot. Tonåringen uppvisar mindre kontakt med tvivelaktigt material samt har mindre erfarenhet av hot, när mödrar har insyn om hans aktiviteter på nätet. Fäders insyn om tonåringens erfarenhet av hot leder till att tonåringen blir mindre utsatt för hot på Internet. Detta pekar på samma resultat som tidigare studier som visar på att föräldrarnas insyn leder till att barnets risktagande minskar eller avtar (Stattin & Kerr, 2000; Fletcher et al, 2004).

Det är intressant att den aktuella studiens resultat har visat att föräldrabarnrelationen har samband med alla typer av tonåringens negativa erfarenheter på nätet. Tolkningen är att en bra föräldrabarnrelation leder till minskad utsatthet på nätet. Resultatet stämmer bra med den tidigare forskningen som visar på vikten av en bra föräldrabarnrelation med avseende på riskfyllt beteende (Kerns et al, 2001; Guilamo-Ramos et al, 2007; Keijsers et al, 2009). Om relationen mellan föräldrar och barnen är bra, leder det till öppen kommunikation och diskussion i familjen eftersom barnet känner tillit för föräldern. Forskningen visar på att föräldrabarnrelationen är grunden till föräldrarnas insyn i barnens aktiviteter vilket i sin tur leder till minskat risktagande (Kerns et al, 2001; Persson, Stattin & Kerr, 2004; Shek, 2006). Den aktuella studiens resultat visar att även andra föräldrastrategier ihop med föräldrabarnrelationen leder till minskad kontakt med tvivelaktigt material och erfarenhet av hot. Det kan förklaras med att en bra föräldrabarnrelation leder till att andra föräldrastrategier, så som exempelvis regler accepteras av tonåringen så att insynen i aktiviteterna blir högre. Att barnet frivilligt berättar om aktiviteterna kan tyda på att kommunikationen är öppen på grund av att relationen med föräldern är god.

Resultatet visar att *disclosure*, det vill säga barnets frivilliga berättande, är betydande endast vid mödrars inverkan på barnets kontakt med tvivelaktigt material. Detta betyder att barnet berättar om sina aktiviteter för mödrar. Studier påvisar att barnets frivilliga

berättande leder till öppen kommunikation och diskussion (Stattin & Kerr 2000; Persson, Stattin & Kerr, 2004). Samtidigt minskar det risken för utsattheten för riskfyllda situationer. Att barnen berättar mer för mödrar än fäder pekar på samma resultat som Waizenhofer et al (2004) studie som visar att mödrar får reda på informationen från barnen, medan fäder kunde ta del av informationen via mödrar. Deras studie stämmer också väl ihop med resultatet om att mödrar använder sig mer av alla föräldrastrategier än fäder, men att det inte är några signifikanta skillnader mellan mödrar och fäder när det gäller insyn. Förklaringen kan vara att fäder får reda på informationen genom mödrar.

Studier visar att *solicitation*, det vill säga föräldrarnas aktiva engagemang, är av betydelse vid barn och ungdomars utsatthet för riskabla situationer. Genom att föräldrarna frågar barnet om hans aktiviteter, spenderar tid med barnet i samband med aktiviteterna eller får reda på informationen via andra vuxna, minskar risken för risktagande hos tonåringen (Waizenhofer et al, 2004). Den aktuella studiens resultat visar att mödrars aktiva engagemang har ett positivt samband med kontakt med tvivelaktigt material samt erfarenhet av hot. Detta, i sin tur, innebär att ju mer mödrar frågar och spenderar tid med barnet, desto mer negativa Interneterfarenheter har barnet. I denna studie ingår *solicitation* i modeller där andra variabler finns. Förklaringen till att sambandet är positivt, kan vara att modern får reda på informationen genom andra strategier och att *solicitation* sker först efter kontakten med tvivelaktigt material eller utsattheten för hot och mobbning.

Tidigare forskning visar att säker användning av Internet leder till mindre kontakt med tvivelaktigt material (MAN, 2005; Fleming et al, 2006). Även resultatet i den aktuella studien visar att säker användning av Internet leder till mindre kontakt med tvivelaktigt material. Det är dock intressant att modellen för faders strategier vid tonåringens kontakt med tvivelaktigt material, visar att säker användning av Internet ihop med föräldrabarnrelation har ett negativt samband med tonåringens kontakt med tvivelaktigt material. Om tonåringen inte lägger ut bilder eller lämnar personlig information och har en bra relation med fadern, är risken lägre att utsättas för material av tvivelaktigt innehåll.

I likhet med mödrars insyn, är även mödrars regler effektfulla när det kommer till tonåringens kontakt med tvivelaktigt material samt erfarenhet av hot. MAN (2005) visar att regler inte har en hög effekt för tonåringar, men att de kan ha högre effekt på Internetanvändning av barn mellan nio och tolv år. Det är intressant att det endast är regler hos mödrar som har effekt på barnets utsatthet på nätet. Studier visar att fäder spenderar mer tid vid datorn vilket i sin tur innebär att de har mer teknisk kunskap än mödrar. De använder sig av andra strategier, så som att kolla historiken samt se efter vilka sidor barnen besöker.

Teknisk kunskap gör att det är enklare för fäder, än för mödrar, att ta reda på vad barnen gör på nätet (Wang et al, 2005).

Fletcher et al (2004) påvisar i sin studie att kontrollen och tillsynen av barnets aktiviteter leder till bättre insyn hos föräldrarna. De menar också att kontrollen även direkt leder till mindre utsatthet för riskfyllda situationer. Detta stämmer dock inte med resultatet från den aktuella studien. Kontroll har inte visat på något samband oavsett vilken typ av utsatthet det handlar om. Förklaringen kan vara att kontrollen av barnets aktiviteter på nätet inte har någon effekt på utsatthet på nätet, när andra faktorer kontrolleras. I likhet med kontroll visar sällskap av förälder vid tonåringens användning av Internet ingen signifikans med avseende på negativa Interneterfarenheter hos tonåringen. Forskningen pekar dock på olika resultat. Vissa studier visar att det kan leda till färre negativa erfarenheter på nätet (MAN, 2001; 2005; Wang et al, 2005; Cho & Cheon, 2006). Annan forskning visar att sällskap vid användning av Internet inte ger några synliga resultat (Livingstone & Helsper, 2008), vilket stämmer bra med den nuvarande studiens resultat.

En av bristen i studien är uppbyggnaden av variabeln *solicitation*. Den bestod av två frågor som rör föräldrarnas fysiska engagemang och fyra frågor om föräldrarnas frågor gällande tonåringens Internetanvändning. Om variabeln hade delats upp i två olika variabler där i den ena fysisk engagemang undersöktes och i den andra, föräldrarnas frågor, är det möjligt att resultatet hade sett annorlunda ut. Även variabeln regler är otydlig. Variabeln säger ingenting om reglerna kommer endast från föräldrarna, utan att ha diskuterats med tonåringen eller om de har bestämt i enlighet med tonåringen. Sådan information skulle ge bättre förklaring av modellerna och resultaten. Variabeln säker användning av Internet är inte en föräldrastategi utan är självskattning av tonåringens beteenden på nätet. Av denna orsak borde det inte ha använts i regressionsanalysen, men ansågs trots detta mycket viktig för att få kunskap om sambandet mellan föräldrastategier, föräldrabarnrelation och negativa Interneterfarenheter. Det vore önskvärt om det hade varit mer kompletta familjer i studien eftersom materialet utgjordes huvudsakligen av tonåring och en av föräldrarna. Sanningsenlighet i tonåringarnas svar är diskutabelt, eftersom det kan finnas en tendens att ge socialt önskvärda svar. Det är osäkert om tonåringarna svarade ärligt eller om de överdrev eller underdrev i sina svar.

Den aktuella studien har visat att föräldrabarnrelationen och föräldrastategierna har samband med tonåringens negativa Interneterfarenheter. Föräldrabarnrelationen har visat sig ytterst viktigt när det kommer till föräldrarnas inverkan på tonåringens utsatthet på nätet då den har både direkt och indirekt samband med negativa Interneterfarenheter. Insyn,

solicitation, regler samt disclosure är föräldrastategier som används i vardagen, som även är applicerbara på Internet som arena. Kontroll och sällskap vid användning av Internet har ingen signifikans med avseende på negativa Internetfarenheter och kan därför inte appliceras på användning av Internet. Det hade varit av intresse att undersöka på vilket sätt föräldrastategierna och föräldrabarnrelationen har inverkan på varandra. Det skulle vara lärorikt att se om valet av föräldrastategi påverkar föräldrabarnrelation eller om det är tvärtom. Vidare är det intressant att få reda på vilken av föräldrastategierna som har störst inverkan på utsatthet på nätet, vilken kommer näst i led och så vidare, då föräldrabarnrelationen inte kontrolleras. Fletcher, Steinberg och Williams-Weeler (2004) menar att kontrollstrategier har en direkt och indirekt påverkan på tonåringens risktagande, medan Stattin och Kerr (2000) visar att det är barnets frivilliga berättande som leder till föräldrarnas insyn och även har inverkan på barnets risktagande, utan att föräldrabarnrelation tas i beaktning. Det skulle även vara av intresse att få reda på vilken av föräldrastategierna som mest bidrar till att föräldrarna har insyn i barnets aktiviteter på Internet. Genom path-analys skulle det vara möjligt att visa hur insyn och föräldrastategier står i förhållande till varandra med avseende på utsatthet på nätet.

Referenser

- Cho, C-H., Cheon, H.J. (2005). Children's Exposure to Negative Internet Content: Effects of Family Context. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 49. 488-510.
- Flannery, D.J., Williams, L.L., Vazsonyi, A.T. (1999). Who are They With and What are They Doing? Delinquent Behaviour, Substance Use, and Early Adolescents' After-School Time. *American Journal of Orthopsychiatry*, 69(2). 247-253.
- Fleming, M.J., Greentree, D.C-M., Elias, K.A., Morrison, S. (2006). Safety in Cyberspace: Adolescents' Safety and Exposure Online. *Youth Society*, 38. 135-151.
- Fleming, M.J, Rickwood, D.J. (2001). Effects of Violent versus Nonviolent Video Games on Children's Arousal, Aggressive Mood, and Positive Mood. *Journal of Applied Social Psychology*, 31. 2047-2071
- Fletcher, A.C., Steinberg, L., Williams-Wheeler, M. (2004). Parental Influences on Adolescent Problem Behavior: Revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, 75. 781-796.
- Guilamo-Ramos, V., Dittus, P., Jaccard, J., Johansson, M., Bouris, A., Acosta, N. (2007). Parenting Practices among Dominican and Puerto Rican Mothers. *Social Work*, 51.17-30.
- Jacobson, K.C., Crocket, L.J. (2000). Parental Monitoring and Adolescent Adjustment: An Ecological Perspective. *Journal of Research on Adolescence*, 10(1). 65-97.
- Keisers, L., Frijns, T., Branje, S.J.T., Meeus, W. (2009). Developmental Links of Adolescent Disclosure, Parental Solicitation, and Control With Delinquency: Moderation by Parental Support. *Developmental Psychology*, 45. 1314-1327.
- Kerns, K.A., Aspelmeier, J.E., Gentzler, A.L., Grabill, C.M. (2001). Parent-Child Attachment and Monitoring in Middle Childhood. *Journal of Family Psychology*, 15. 69-81.
- Pernemalm, P., Lindgren, M. (2009). *Ungdomar och Integritet*. Kairos future. Databesiktningen 2009:1
- Stattin, H., Kerr, M. (2000). Parental Monitoring: A Reinterpretation. *Child Development*, 71. 1072-1085.
- Kerr, M., Stattin, H. (2003). Parenting of Adolescents: Action or Reaction. In Crouter, A.C. & Booth, A. (Eds). *Children's Influence on Family Dynamics*. (pp.121-152). Mahwah: New Jersey.
- Laird, R.D, Pettit G.S., Bates J.E., Dodge K.A. (2003). Parents' Monitoring-Relevant Knowledge and Adolescents' Delinquent Behavior: Evidence of Correlated Developmental Changes and Reciprocal Influences. *Child Development*, 74. 752-768.

- Li, Q. (2006). Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences. *School Psychology International*, 27. 157-169.
- Liau, A.K., Khoo, A., Ang, P.H. (2008). Parental Awareness and Monitoring of Adolescent Internet Use. *Curr Psychol*, 27. 217-233.
- Livingstone, S., Helsper, E.J. (2008). Parental Mediation of Children's Internet Use. *Journal of Broadcasting & Electro-nic Media*, 52(4). 581-599.
- Mounts, N.S. (2001). Young Adolescents' Perceptions of Parental Management of Peer Relationships. *Journal of Early Adolescence*, 21. 92-121.
- Näslundh, C. Mobilen och Internet – mobbingsredskap och livlina för tonåringar. (2006. 17 oktober). Myndigheten för Skolutveckling. Hämtad 28 juni, 2007, från <http://www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/naslundh2.html>
- Peter, J., Valkenburg, P.M. (2006). Adolescents' Exposure to Sexually Explicit Material on the Internet. *Communication Research*, 33. 178-200.
- Persson, S., Stattin, H., Kerr, M. (2004). Adolescents' Conceptions of Family Democracy: Does Their own Behaviour Play a Role?. *European Journal of Developmental Psychology*, 1. 317-330.
- Shek, D.T.L. (2006). Perceived Parent-Child Relational Qualities and Parental Behavioral and Psychological Control in Chinese Adolescents in Hong Kong. *Adolescence*, 41. 2006.
- MAN (2001). *Young Canadians in a Wired World: The students' view..* Media Awareness Network. Canada
- MAN (2005). *Young Canadians in a Wired World: The students' view: Phase II).* Media Awareness Network. Canada
- Medierådet (2008). *Ungar & Medier 2008.* Hämtad 17 mars, 2010, från www.medieradet.se
- Skolverket. (2000). *Internet på Gott och Ont.* Skolverket. Stockholm.
- Wang, R., Bianchi, S.M., Raley, S.B. (2005). Teenager's Internet Use and Family Rules: A Research Note. *Journal of Marriage and Family*, 67. 1249-1258
- Wolak, J., Mitchell, K., Finkelhor, D. (2007). Unwanted and Wanted Exposure to Online Pornography in a National Sample of Youth Internet Users. *Pediatrics*, 119. 247-257.
- Wazenhof, R.N., Buchanan, C.M., Jackson-Newsom, J. (2004). Mothers' and Fathers' Knowledge of Adolescents' Daily Activities: Its Sources and Its Links With Adolescent Adjustment. *Journal of Family Psychology*, 18(2). 348-360.
- Öhman, M. Barn utsätts ofrivilligt för nätporr – problemet väntas bli ännu värre. (2007. 7 februari). *PC för alla.* Hämtad 7 februari, 2010, från www.idg.se/2.1085/1.94503

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se